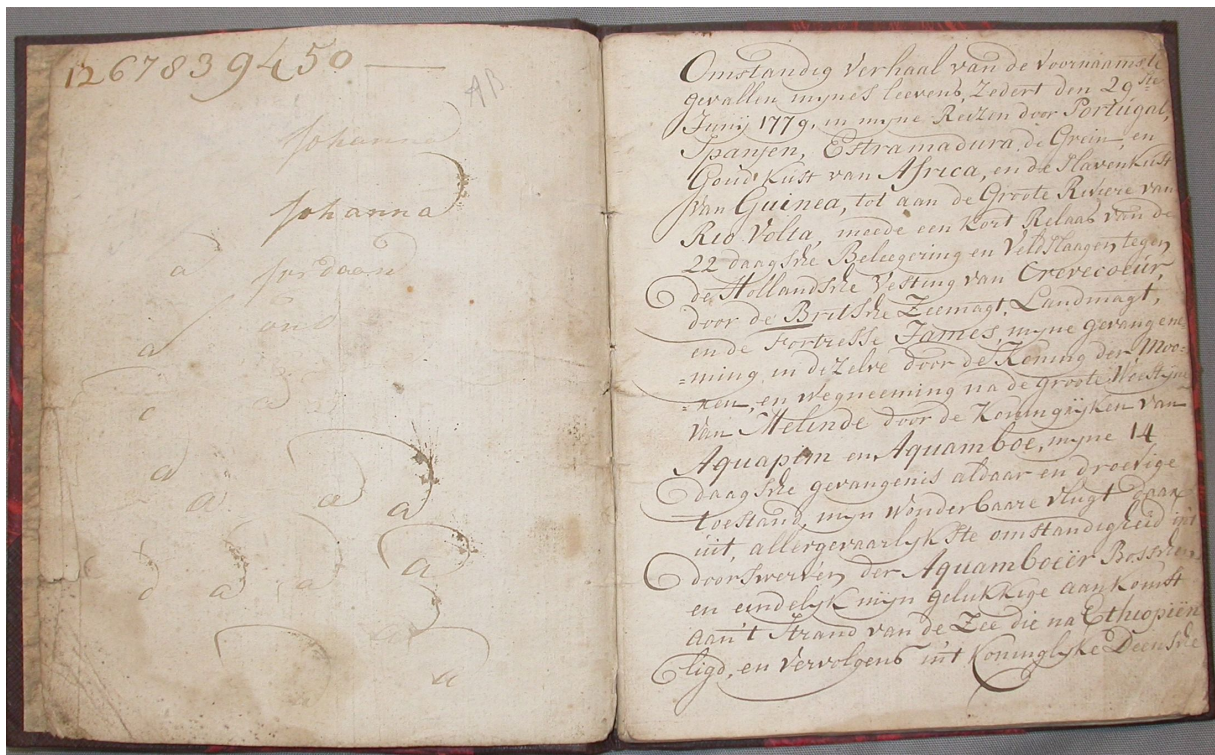

Reis van Aris van der Mieden naar Afrika, 1779-1783

Verslag van een reis van Aris van der Mieden naar de Kust van Guinea, de belegering van het fort Crevecoeur door de Engelsen, zijn gevangenneming en vlucht, reis naar Zuid-Amerika en terugkeer naar Nederland, 1779-1783. RAA, Collectie Aanwinsten, inventarisnummer 315.

Transcriptie: transcriptiewerkgroep Regionaal Archief Alkmaar, 2012; herzien 2019.

Inleiding

Aris van der Mieden (1726-1793) stamde uit een Alkmaarse regentenfamilie. Zijn vader Adriaan van der Mieden bekleedde een belangrijke positie in de Republiek als president van het Hof van Holland en adviseur van de Oranje's. Voor zijn zoon Aris lag een glansrijke carrière in het verschiet. Maar Aris interesseerde zich ook voor andere zaken. Na zijn studie maakte hij in de jaren 1747 tot 1751 een jarenlange reis, die hem onder meer naar het Midden Oosten, Italië en Duitsland voerde. Hij bezocht de ruïnes waarvan men zei dat die van het oude Troje waren en deed er zelfs archeologisch onderzoek. Na deze lange reis volgde een succesvolle carrière. In 1757 werd hij tot burgemeester van Alkmaar benoemd. Blijkbaar niet tevreden met een positie als regionaal bestuurder, verruilde hij het ambt nog in hetzelfde jaar voor de functie van secretaris van de Staten van Holland. Dat bleef hij tot ieders tevredenheid tot 1768. Toen gebeurde er iets vreemds: hij was opeens niet langer in staat zijn werk te doen. Een burnout, of een andere psychische crisis? Dankzij zijn bemiddelde familie en de gunst van Oranje kreeg hij een goed pensioen en werd er voor hem een rustig verblijf gevonden in de buurt van Eindhoven.

Waarom hij eind jaren zeventig van de 18de eeuw opnieuw naar het buitenland trok, is niet duidelijk. Een eerste reis voerde hem naar het Caraïbisch gebied en naar Ierland. Hij noemt deze reis in het begin van het verslag van zijn Afrikaanse reis. Laatstgenoemde reis begon in 1779. Na een langdurig oponthoud in Portugal en Spanje, bereikte Aris in augustus 1780 de kust van Guinea. Uit zijn verslag kunnen we opmaken dat hij namens de W.I.C. een officiële aanstelling had gekregen. Hij meldt zich bij de 'praesident' Jacobus van der Puye in fort Elmina. Na enkele maanden aldaar te hebben gewerkt, wordt Aris naar het bij het huidige Accra gelegen fort Crevecoeur gestuurd om daar 'koopmanschap' te doen. Dit kwam in de praktijk hoogstwaarschijnlijk neer op handel in slaven, vrijwel de enige handelswaar aldaar. In 1782 werden de Nederlandse forten aangevallen door Engelse troepen in het kader van de Vierde Engels-Nederlandse oorlog (1780-1784). Crevecoeur was een van de veroverde forten. Er werd stevig gevochten. Na de val van het fort werd Aris samen met andere blanken gevangen genomen door de lokale bevolking, in het verslag 'Mooren' genoemd. Na een moeilijke tijd in gevangenschap wist Aris te ontsnappen en bereikte hij een Deens fort. Met een slavenschip reisde hij vervolgens via Zuid-Amerika terug naar Nederland, waar hij in januari 1783 weer arriveerde. Van nieuwe reizen is niets bekend. Aris van der Mieden stierf in 1793 in zijn Brabantse 'rustoord' Budel. Hij liet een enorme boekenverzameling na, die na zijn dood werd geveild. De veilingcatalogus telt 8948 boektitels!

Het reisverslag

N.B. Er zijn twee niet geheel identieke versies van het verslag bewaard gebleven, allebei in een 18de-eeuws handschrift. Onderstaande tekst is gebaseerd op een net geschreven versie, die bewaard wordt in de Collectie Aanwinsten van het Regionaal Archief. In 2019 dook een tweede versie van het reisverslag op. Het bevindt zich in het familiearchief Van der Mieden (voorlopig inventarisnummer 7). Dit verslag is minder netjes geschreven en uitgebreider dan het eerste. De in 2012 vervaardigde transcriptie van het eerste handschrift is aangevuld in cursief met enkele passages uit het tweede verslag. Enkele ervan waren blijkbaar controversieel, want de tekst was in het origineel doorgehaald, maar gelukkig nog wel leesbaar. De doorhalingen zijn in de transcriptie gehandhaafd.

Omstandig verhaal van de voornaamste gevallen mijnes levens zedert den 29ste juny 1779, in myne reizen door Portugal, Spanjen, Estramadura, de grein- en goudkust van Africa en de slavenkust van Guinea, tot aan de groote riviere van Rio Volta. Meede een kort relaas van de 22 daagsche beleegering en veldslagen tegen de Hollandsche vesting van Crevecoeur, door de Britse zeemagt, landmagt, en de fortresse James, mijne gevangene-ning in dezelve door de koning der Moo-ren, en wegneeming na de groote woestijne van Melinde door de koningrijken van Aquapim en Aquamboe, mijne 14 daagsche gevangenis aldaar en droevige toestand, mijn wonderbare vlugt daar uit, allergevaarlijkste omstandigheid in 't doorswerven der Aquamboeër bosschen en eindelijk mijn gelukkige aankomst aan 't strand van de zee die na Ethiopiën ligd. En vervolgens in 't koninglijke Deensche

[volgend blad]

hoofdfort Christiaansburg. Verders mijne reize na Zuyd America, de eilanden van Martinique en Dominique, mijn armoedige staat aldaar, voorts mijne reize na Europa swaare over- togt, en ten laatsten gelukkige aan- komst in de keiserlijke stad van Oostende, en wijders in Tessel.

[volgend blad]

Mijne reize na de eilanden van Desirade, St. Louis de Marigalante, St. Eustatius en Ierland volbragt hebbende, begaf ik mij aan boord van 's lands oorlog fregat De Beverwijk, om over te vaaren na de brandheete gewesten van 't versengd Guinea, op den 29 junij 1779.

Den 31 dezember zeilden wij na zee, en wierden genoodzaakt door 't breken van onze grooten mast, 't na de Portugeesche kust te wenden, komende wij den 1ste februarij 1780, op de rivier de Taag, voor den stad

Lissabon ten anker, gedurende ons
verblijf aldaar, trof ik een voornaam heer
van mijn kennis bij wien ik bleef logeeren.
Ik had dus gelegenheid die vermaarde
hoofdstad gebouwd op 7 heuvelen naauw-
keurig te besigtigen, dog in die tusschen-
tijd gebeurde mij een wonderlijk geval.
Op een avond laat de straten van
Lissabon doorrijdende ontmoete ik een
troep volk die twee van onze roeyers
ge vleugeld met zig voerden, zo dra zij

[volgend blad]

mij gewaar wierden kwamen zij op mij
af. Ik dit ziende en mij verbeeldende 't
gaauwdieven waren, stapte van mijn paard
en trok van leer. Dog terstond wierd ik
omsingeld door een meenigte gewapend
volk, die mij na eenige tegenweer den
sabel uit de hand wrongen en na lus-
tig met haare ponjaarden te hebben
geteisterd in een oud vervallen huis brag-
te. Daar ik nochtans niet lang bleeff: ons
ander volk dit tumult gehoord hebbende,
kwamen terstond met twee van onse
officieren, secretaris en nog eenige an-
dere tot mijn ontset, sneeden eerst hare
gebondene makkers los en voerden mij
vervolgens uit de duystere spelonk.
Dog 't fraayste kwam nog aan: ons ander
volk dit tumult gehoord hebbende, kwam
terstond met twee van onze officieren,
secretaris en enig ander volk tot mijn
ontset, gelijk reeds gemeld heb, dog zoo-

[volgend blad]

dra waren wij op straat of wij wierden
omsingeld door de wagt, die ons met gevelde
geweeren gelasten ons gevangen te geeven,
't geen wij door overmagt genoodzaakt
waaren te doen. Den commandeerende
officier gebood ons in de gevangenis te
brengen, 't welk wij ziende, hem verzogten
door eenige silvere schijven zulks na te la-
ten, 't geen hij eindelijk na eenige tegen-
stand accordeerde. Dus geraakten wij
vrij, dog met verlies van mijn sabel.

Eenige tijd daarna moest den heer bij wien ik gelogeed was een reis na Spanje doen, waartoe hij mij verzogt meede te gaan, 't geen ik aannam. Het was op den 25ste april dat wij onse paarden sadelden, ten getale van ses personen, wel gewapend, verlatende om twee uren 's nagts de stad Lissabon. Met 't aanbreken van den dag hadden wij reeds een verre weg afgelegd. Wij bevonden ons toen aan de voet van een hoog gebergte, 't geen wij in ses uren tijd niet zonder gevaar overreeden.

[volgend blad]

Komende vervolgens in een klein dorp aan den ingang van een groote en digte wildernis, daar wij 's nagts laat uitgeraakten en wederom tusschen de hooge bergen kwamen, aan welks einde een stad lag Santarem genoemd, daar wij vernagten wilden. Dog onse wegwijzers bragten ons van den weg, dus wij in plaats van in voornoemde stad te komen ons weder bevonden aan gemelde bosch. 't Was pikdonker en er viel een swaare reegen. Ook waren wij en onse paarden seer vermoeid, dus wij niet wisten wat te doen; eindelijk steegen wij af en wandelde soetjens voort, leidende de paarden bij de toomen. De aankomst van de Spaansche post, die ons in de stad bragt hielp ons uit dese verlegenheid. 's Anderendaags 's morgens kregen wij frissche paarden, dus wij voortreden tot Pernes een dorp negen uren van Santarem, daar wij ons verfrischten en frissche paarden kregen. 's Nagts 12 uren bevonden wij ons in een dorp op

[volgend blad]

de frontieren van Estramadura, daar wij bleven tot 5 uren. Nadat wij nu de bosschen van Troas en Toledo gelukkig waren doorgereeden, arriveerde wij te St. Tomale, een Spaansche stad. Onse paarden voeder gegeven hebbende, gingen wij 't klooster bezien dat in de stad was, 't welk seer schoon was. Den prior onthaalde ons op de maaltijd, die seer aardig was toebereid, zijnde alle spijsen

met suiker bestrooid en de wijn met jenever gemengd, 't welk niet zeer lekker smaakte. Wij bleeven nog 2 dagen in de stad, waar na wij weeder opsteegen en 10 uren doorreeden tot een klein dorp daar wij sliepen en ik zeer groot gevaar liep van een frische pak slag te krijgen, also onverdagt vleesch spijsde op vrijdag. Dog de wijsheid van onse knegt weerde die onweersbui van mij af, zeggende dat ik ziek was. Den volgende morgen vervorderden wij onsen weg door velden en bosschen houdende 't middagmaal onder 't geboomte tot de stad Santarem, daar wij sliepen. 's Anderendaags kregen wij kregen wij frissche paarden.

[volgend blad]

Dus wij weder opsaten, en voortreeden tot Cartache, daar wij ons verfristen, komende vervolgens, na zonder verhinderung of ongemak de groote bosschen van Castillane en Sambouche te hebben doorgereeden, in 't dorp Sambouche daar wij sliepen. Den volgende dag vervolgden wij onse weg over de moerassige velden van Villa de Conde, daar ik ondersteboven met mijn paard in een moeras viel. In de scheemering kwamen wij te Castagnero, rijdende voort tot Akatanje, een slegt dorp daar wij afstegen. In slegter herberg ben ik nooit geweest, brood was er niet, en water moest een uur ver gehaald worden. Wij gingen dus met een leedige maag leggen op een bosch stroo, agter 25 muilesels, die zoo een verschrikkelijk geraas maakten dat wij om geen slaap dachten, en geheel 't tegendeel ondervonden van 't geen de geleerde filosofhen seggen, dat men geruster slaapt met een leedige maag, als wanneer men iets gegeten heeft.

[volgend blad]

's Morgens reeden wij door 't gebergte van Leon, en voeren 's avonds de Taag over, komende 's anderendaags te Lissabon aan, daar onse reize eindigde. Terselver tijd lag 't oorlogsfregat gereed om zijn steeven te wenden na de middellinie

en de gewesten van Ethiopiën, weshalven ik mij aan boord begaf.

Den 21ste meij zeilden wij na zee, en kwamen vier weken daarna, na met een voorspoedige wind de eilanden van Canarien, Palma, Pharo en Piek de Tenerif, meede de eilanden van Caap Verde, St. Anna, de Geluksalige Eilanden, Sierra Liona, Moorenland, en de vermaarde riviere van Senegal te hebben voorbij gezeild, op de Barbaarsche Kust voor Caap Monte in Ethiopische Zee.

Den 22ste junij kwamen wij ten anker voor Caap Miserade, hier bleven wij agt dagen leggen, verliesende een sloep met 7 man in de branding die voor de rivier St. Ponte loopt.

Den 3 julij gingen wij weder onder zeil en kwamen den 6de voor Rio Junk, daar wij tot den 9de bleeven, waar na wij voortzeilden voorbij 't gebergte van Rio Sestre, de Caap van Formosa,

[volgend blad]

en de groote vloed van Sestus tot boven Caap Palmas, daar wij te land kwamen bij de menschenvreeters, van hier gingen wij onder zeil na de groote riviere van Basan, en vandaar na 't Assineesche Land, daar wij een Brasiliesvaarder namen, komende uit Rio de Jenero in Brasil en willende na St. Thomas onder de Linie, geladen met tabak, suiker en huiden. Vervolgens zeilden wij voorbij Caap Apolonia en 't fort Elisa Carthago op den berg Ancober tot het Hollandsche kasteel St. Anthonie tot Axim, 't welk ons salueerde met 21 schooten, wij bleeven daar agt dagen, waarna wij voortzeilden, komende den 14 augustus voor 't hoofdkasteel St. George d'Elmina ten anker.

Twee dagen daar geweest zijnde, trad ik in mijn nieuwe functie en leide mijn eed af in handen van 't opperhoofd der kusten Jacobus van der Peuye, *die toentertijd door afsterven van den generaal,*

Praesident was over de Noord- en Zuidkusten van Africa, 't vasteland en de eilanden derselver; ~~om nu in 't voorbijgaan iets te melden van dien grooten tytel waarmede de opperheden van Guinea zig beschrijven, deselve zou seker seer groot zijn, zoo de daad met den naam overeenkwam, 't welk veel verschild; dewijl haar gezag~~

zieh bepaald van Elisa Carthago af tot aan Ada toe, één dag liggende van die groote en wijdvermaarde rivier van Rio Volta, daar zij nogtans haar gebied vaststellen van de watering van Sierra Leona tot Nasareth toe op de kust van Aegoka, hebbende zij zelf nog geen volkomen gesag tussehen eerstgenoemde plaatsen, alsoo onderweg veele Engelsche en Deensehe kasteelen liggen, en ook zijn 't de Mooren die die landen regeeren en niet de blanken.

Om nu weder te keeren tot mij zelve:

Mijn eerste arbeid was 't goed uit onse prijs te lossen, waarvoor ik

[volgend blad]

twee rollen Bahiatabak tot present kreeg.

Vier maanden nu in 't hoofdkasteel geweest zijnde, wierd ik gecommandeerd te vertrekken na de fortresse van Crevecoeur, 't laatste op de zuidkust van Africa. Ik werd dan met een klein canootje na 't land van Mouree gevoerd, komende vandaar gelukkig in agt dagen in de fortresse van Crevecoeur. Dit fort ligd aan de stranden van de groote Ethiopische Zee, tussehen 't koninglyk Deensch hoofdfort Christiaansburg, en 't Engelsche fort James.

't Is 't schoonste dat op de kust was gemonteerd, met 36 swaare stukken, dog slegt bemand, hebbende niet meer dan 4 blanken en 25 mulattensoldaten. Den gouverneur was den praesident Van der Peuije, die door 't oppergezag een ander had aangesteld om het commando *zoo lang waar te nemen, zijnde deesen zoo veel als commandeur der soldaten of een der laagste officieren, een man gehaat bij alle menschen wegens zijn wonderlijk gedrag, 't geen ik meer als eens ondervond, hatende hij mij als de pest, spruitende daaruit voort, ik hem eenige voordeelen uit de mond nam, moerende hij deselve aan mij overlaten, vermits ik gesonden was om aldaar den koophandel waar te nemen 't geen hij te voren had gedaan, kunnende wij ook nooit sympatiseeren.*

Om nu iets te zeggen wegens die landstreeken, inwoonders en hoedanigheid derzelve, dit land is geheel verschillende van de bovenlanden, bestaande zelve in grote woestijnen en wildernissen, daar de amdere niet als hooge bergen en diepe vallijen zijn.

't Is hier zoo brandend heet, dat men niet in staat is 's middags een minuut

*op een plaats te blijven staan, zonder de
schoenen van de voeten te branden.
Zijnde 't integendeel zoo uitnemend koud des
nachts, dat men zig niet genoeg verwarmen
kan en zomtjids genoodsaakt is bij 't vuur
te gaan zitten. Wild gedierte is er
overvloedig, als olifanten, tijgers, leeuwen,
wolven, boshonden, wilde buffels, en
harten. Als men 's morgens uitgaat
in de bosschen loopen de wolven en bosch-
honden somtijds zoo dicht voor de voeten
weg, dat men ze met een steen kan be-
reiken. Wat nu betreft de inwoonders, de-
selve zijn een wreed, oorlogsugtig volk,
niet te betrouwen, en die men vooral geen
leed moet doen, zoo men zijn leeven wil
behouden. Zij zijn zeer wijnig onderda-
nig aan de blanken, alsoo zij zeggen
't land aan haar toebehoord, en zij dus
meester zijn en niet de blanken, waar-
van ik in 't vervolg een staaltje verhalen zal.
't Geld bestaat in hoorntjes, makende 2000
een rijksdaalder uit. Goud vind men
zoo men 't zelve wil hebben, moet men 't
van de Goudkust of uit 't koningrijk
van Assentijn halen, daar 't genoeg is,
dog swaar te verdienen, zijnde geloof ik, in de vier hoeken
des werelds geen rampsaliger land als de gewesten
van Guinea, en daar men zuurder zijn brood verdiend.
't Is dus geheel 't tegendeel van 't geen de meeste
mensen denken, dat men maar kisten en en kasten moet
medenemen om 't goud in te samelen, en dan zelve bijna
in goud veranderd, na Europa wederkeeren.
Wegens ziekte is er geen land dat meer mensen
wegneemd als Guinea. Van de honderd mensen blijven
er twintig over, in een maand tijd, 't welk oorzaak
was ons fort zoo slecht beset was. Zoolang ik onder
die versengde lugtstreek geweest ben, heb ik geen een
regt gezond mensch gesien, en ben ik zelve nimmer
regt frisch geweest.*

waar te nemen. Agt dagen daar
geweest zijnde, kreeg ik de landziekte, daar ik
drie maanden aan lag, waarna ik gezond
wierd. Ter selvertijd overleed onze gou-
verneur Van der Peuije, ter inventariseering
van welks goed ik vertrekken moest na 't fort
De Graaf van Buuren tot Ponnij. Ik
nam dus mijn reise aan, en steeg op een

[volgend blad]

Arabisch paard strandwaarts langs, bij de Labbedeesche rivier komende, swom ik met mijn paard daardoor, en reed tot de groote Temmaschevloed, in welke ik bijna verdrunk, dezelve was extra hoog en onstuimig, dus ik bevreesd wierd, en afsteeg, dog de tijd mij verdrietende, stelde ik alle vrees ter zijde, en sat weeder op, jagende frisch de vloed in. In't midden sloegen de golven mij swaar over 't hoofd, zoodat ik werk had vast te sitten, dog couragie verwind alles, ik kwam behouden aan land, geen pijpensteel van 't zeegat af. Nat en koud zijnde reed ik sterk aan, door de valeye van Temma en kwam 's morgens in 't Fort op den Ponnysche berg, daar ik mijne saken verrigte; en mij vervolgens begaf na 't koninglijke fort Fredriksburg tot Ningo, aan de groote rivier van Rio Volta, daar ik agt dagen bleeff, waar na ik retourneerde na de plaats mijner destinatie.

In de maand april 1781 kreegen wij de eerste tijding van den oorlog door een

[volgend blad]

Engelsch oorlogschip, 't welk ons meende bang te maken, verders passeerde dit jaar niets. Het begin van 't jaar 1782 wierd geopent met de bloedige toneelen des oorlogs alsoo de Engelschen met haare scheepen, kasteelen en swarten op onse plaatsen begonnen te vallen. In de maand january kwam er een esquader Engelsche oorlogsscheepen, die ses dagen op 't kasteel St. George, d'Elmina, en de fortresse Coenraadburg op den berg van St. Jago, bombardeerden, waarna zij voortzeilden na 't fort Nassauw, dat zig terstond overgaf, als meede de forten Amsterdam, Lijdszaamheid, en de Goede Hoop. Terwijl zulks geschiede stelde ik den adjudant voor om 't Engelsche fortres stormenderhandt zien te vermeesteren voor 't esquader aankwam, alsoo 't selve ons veel schade kon toebrengen. Zoo wij dat niet deden, dat ons fort als dan verlooren was, alsoo wij niet lang zoude kunnen vegten tegen de Britsche legerbenden, en dat

alleen met 5 blanken, 25 mulatten, en 2500
mooren. Dog mijn voorstel vond geen ingang.
Eindelijk de oorlogsscheepen kwamen, vercierd
met vlaggen en wimpels aan zeilen, en den

[volgens blad]

28ste maart ten anker voor 't fort James.
Den 29ste bragten wij alles in ordre
om een langdurige belegering door te
staan.

Den 30ste wierdt 't fort opgeëischt
door den Britsche admiraal, die ons
een officier sond met deze brieff:

Aan boord van zijn koning-
lijke majesteids schip De
Leander den 30ste maart 1782.

Mijnheer,

Ik kom om te vragen de fortresse
van Crevecoeur die UED. Commandeerd,
en tegen de wapenen van zijn koninglijke
majesteid defendeerd, en dewijl ik zeer
wel geïnformeerd ben, UED. niet in staat
zijt, zig te stellen tegen de magt die ik
daar tegen te opposeeren heb, zal een
directe overgaaf 't beste zijn, kunnende
UED. met haare officieren, hierdoor
haare goederen en eigendommen behouden,

[volgend blad]

zijnde 't geensints de intentie van zijn
koninglijke majesteit iemand van zijne
goederen te berooven. Edog zoo UED. met
haare officieren zig eenigsints te weer
steld, zal alles door 't swaard worden
ter neergesabelt, alsoo geen quartier
gegeven word, en ook geen genade
te verwagten is.

Was getekend, Scherleij.

Wij antwoorden hierop te zullen slaan
voor onze vrijheid en leeven, zoo lang een
druppel bloed in onze aderen sweefde,
en dat bij aldien onse regterhand wierd
afgeschoten, wij de linker nog gebruiken
zouden om de brandende lonten in het
buskruid te leggen, eerder dan dat wij hem
't fort overgaven, en hij dus ook staat kon

maaken, dat zoo lang een blanke in de fortresse van Crevecoeur was, de Prinse-vlag niet zou worden gestreken, nog de koninglijke standaard der Britten over desselfs muuren waaijen. Met welk bescheid den officier weeder na boord voer.

[volgend blad]

Den 31ste sette den admiraal bij de 350 man in 't fort tot versterking. De 1ste april stelden wij ons geschut, en branden om 10 uure los met kogels en bomben, 't fort antwoorde ons op 't moment, met een groot geweld, tot 's middags 4 uuren, toen wij eindigden, de vijand had eenige dooden en gekwetsten, wij niet een.

Den 2de ging 't heeter toe als den eerste, om half 6 uuren 's morgens begonnen wij los te vuuren, met kogels, granaten, schroot, sakken, schuiftangen, knuppelkoogels, druiven en bomben. Om 10 uuren deden wij een uitval op de Britsche armee, die zig in 't veld gecampeerd had, hadden daar meede een harde schermutseling, dog de veldslangen der vijanden deden ons wel haast retireeren, na agterlating van veele dooden. Wij vuurden tot 7 uuren 's avonds, toen de vlag wierd gestreeken, hebbende de vijand dien dag over de 870 kogels op ons geschoten. Den 3de hervatten wij het

[volgend blad]

gevegt, en begonnen 's morgens bij 't opheisen der vlaggen weeder frisch los te branden. Om 11 uuren rukten de vijandelijke legerbenden uit haare schansen, met de Britsche standaarden, veldslangen, en vliegende vaandels na ons fort toe, gerakende wij terstond met haar in 't gevegt, dog na een schermutseling van twee uuren, moesten zij retireeren met veele dooden, ofschoon 't fortschip en en schans verschrikkelijk op ons bombardeerden, 's middags 5 uuren viel de vijand voor de tweede keer uit met alle moogelijke krijgstoerusting, terwijl 't fort, schip en schans heevig vuurden, dog Neerlands wapenen behielden weder de overhand, waarmede 't gevegt voor

dien dag eindigde, na 720 schooten. 's Nachts maakte de vijand verscheide vuurwerken om de stad te verbranden, dog die alle mislukte.

Den 4de schoot de vijand fel over de 500 kogels.

Den 5de bragt de vijand twee loepen met gekwesten aan boord, en schoot niet veel. Dog 's avonds om 6 uren begon 't fort geweldig

[volgend blad]

te vuuren, terwijl hare krijgsbenden weder uitvielen met vuurbranders en canon, dog ons volk sloeg haar voor de derde keer terug na een gevegt van 300 schoten. Wij vuurden dien dag tot 8 uren toen wij eindigden.

Den 6de schooten wij frisch door met kogels en bomben.

Den 7de deed de vijand alleen 15 schooten, schietende wij een Engelsche spion dood.

Den 8ste deed de vijand 24 schooten, makende zig klaar om een vierde battailje te leveren

Den 9de deed 't Fort 65 schooten, latende twee sloepen met gekwesten aan boord brengen.

Den 10de vielen er 70 koogels.

Den 11 's morgens om agt uren hadden wij reedts een ontbijt gehad van 200 kogels, en om elf uren deed de buitenwagt sein dat de vijandelijke armee in aantogt was, wij trokken daar op uit, met 2600 man, stellende ons in slagorder, terwijl 't vijandelijk leger vast aantrok met slaande trommen en vliegende vaandels, om 12 uren geraakten wij aan elkander, den strijd was scharp

[volgend blad]

en 't bloed stroomde aan alle kanten, eindelijk wij behielden de overwinning, na een slag van 4 uren, terirerende de Engelschen met 300 dooden, ons volk had 4 blanken 't hoofd afgesneeden en een leevendig gevild. Deesen dag deed de vijand 820 schooten op ons met kogels en kardoetsen, die groote ravagie maakten, niet te min wilden wij vegten zoolang wij kogels en buskruid hadden.

Den 12de deed 't fort 2 sloepen met gekwesten na boord brengen, schietende over de 300 kogels.

Den 13de kreeg de vijand frisch volk en schoot door tot 's nagts 12 uren, deesen dag was ik haast doodgeschooten, also een 18 pponder kogel de bank wegnam, daar ik op zat.

Den 14de deed de vijand alleen 40 schooten waar van er 's middags een over tafel kwam vliegen daar wij aan saten te eeten.

Den 15de was 't rustdag dus wij alles een wij-nig repareerden en tijd hadden om wat uit te rusten.

Den 16de schoot de vijand alleen 80 kogels.

Den 17de schoot 't fort 100 kogels en kreeg

[volgend blad]

een schip tot hulp, en een landarmee van 2500 man. Wij waren reedts gemindert tot op 2600 man, en voorsagen dus, dat de allerswaarste slag nog komen zou. Onder-tusschen bragt de vijand de veldstukken buiten, de stormrammen en ladders kwamen voor den dag, en de vuurbranders stonden reedts klaar, dies onse harten zeer beswaard wierden.

Den 18de april was die noodlottige dag, waarin die vinnige en bloedige veldslag ten onse nadeele wierd geleeverd, waarin de hooge toorens van Crevecoeur geheel wierden ondergeschooten en waarin de standaard der dappere Britten geplandt wierd op desselfs verwoeste puinhoopen. 's Morgens om half ses uren woeyen de vlaggen reedts van de fortressen, scheepen en schansen, en om ses uren begon de vijand geweldig los te branden. De eerste laag schoot 4 affuiten aan splinters, een stuk kanon doormidden, twee soldaten swaar gekwest en een midden door 't lijf, die ook terstond dood nederviel. Dit begin

[volgend blad]

deed ons een warme dag verwagten. Wij zagen dit spel aan tot 7 uren, alzo de stoel van de bomkeetel gebroken was, om 7 uren nu heesen wij de groote Prinsevlag op, brandende daarop van alle kanten los met kogels en bomben. Om 9 uren kwamen meest alle de toorens van boven needer. In dit tijdstip marcheerde 't vijandelijke leeger uit haare

schansen, ten getale van 4300 man, trekkende onder faueur van een dikke rook voort tot agter de stad der Mooren. Wij vielen met onse 2600 man daarop uit en geraakten om 10 uuren met de vijandelijke armee in gevegt. Verwoeder gevegt is er selden voorgevallen als dit. De woede, de furie en de dood gong door de gelederen heen, en de onse vogten als briesschende leeuwen. Om een uur schoot de vijand met gloeiende kogels, zoodat de stad der swarten, uit 2000 rieten huizen bestaande, welhaast in volle vlam geraakten. Verschrikkelijker vertooning heb ik nooit gezien. Het slagveld was enkel bloed en meer dan 1500 man van de onse vielen neder. Deese battailje

[volgend blad]

duurde 8 uuren totdat eindelijk de overwinning aan de Engelsche haar zijde bleeff. 's Avonds om 8 uuren hield 't gedonder van 't canon op, zijnde deesen dag door de Engelschen over de 1200 kanonschooten op ons fort gedaan, behalven de duisende snaphaankogels. De muuren, toorens, wooningen, kortom alles was terneer geschooten, zodat onse ondergang reedts bij ons bepaald was. Vegten konden wij niet langer, want met 25 man die nog over waren, was 't onmogelijk te slaan tegen 3800 man; dies resolveerden wij 't fort te laten springen als de vijand weder aankwam. Met deese intentie setten wij de posten uit, gaande wij alle van vermoedheit afgemat slapen. Wat mij betreft, leide mij neder op 't affuit van een canon, niet denkende dat ik om 12 uuren zou marcheeren als een gevangen in de Afrikaansche bosschen en wildernissen. Om elf uuren wierd ik wakker, nam mijn snaphaan, zabel en pistoolen en deed de ronde, dog alles was gevlugt. Na het

[volgend blad]

geheele fort te hebben doorgewandeldt zonder iets dat leeven ontfangen had te hebben gevonden, loste ik mijn pistoolen, geladen ieder met twee koogels, gaande vervolgens na de commandant zijn kamer, die nog sliep. Na hem raport te hebben gedaan ging ik

na mijn kamer, daar ik nogtans niet lang bleeff, doordien mij de koogels van de vijand te na om de ooren vloogen. Ik zette mij dus neder agter de schans. Naauwelijks een quartier daar geweest zijnde vielen meer dan 500 Mooren in 't fort met een ijsselijk geschreeuw. Toen dagt ik gewis dat mijn laatste uur gekomen was en ik in een minuut aan stukken zou worden gehouwen, dog de Heere bewaarde mij. De Mooren bij mij komende trokken eerst al de kleederen van 't lijf, gevende mij een frisch pak slaagen in de plaats, dwingende mij vervolgens al mijn goed voor haar in te pakken. Nadat zij nu alles genomen hadden wat er was sleepten zij ons uit 't fort in haar dorp (zijnde wij met ons vijven, alsoo in dat tumult, nog twee segeants en den

[volgend blad]

chirurgijn-majoor waren voor den dag gekomen) en voerden ons van daar weg door verschrikkelijke bosschen en wildernissen, tot aan de ingang van die wijd uitgestrekte woestijnen van Africa, de groote woestijne van Melinde. Deese woestijne loopt tot op de frontieren van Arabien en bestaat in swaare zanden. Zoodra wij daar gekomen waaren, vielen wij alle needer van vermoeidheid, honger en dorst. Onse leidslieden dit siende wierpen ons een verrot stuk van een olifant voor, 't welk mij toen beeter smaakte als de beste spijs op een ander tijd, hoewel ik wel versekert ben, zulk gebrad nimmer gegeten word in de saletten of op de tafels der hoofsche saletjonkers. Vier dagen daar geweest zijnde wierd ik gesepareerd doordien ik wilde vlugten. De koning dit siende vroeg mij waar ik na toe wilde gaan. Ik antwoorden hem 'na 't Ethiopisch strand.' Hij streek daarop met een wreede stem dit vonnis dat mij deed beeven. 'Gij zijt nu onder mijn magt, als ik wil dat gij

[volgend blad]

gaan zult kunt gij gaan, dog eer niet, houd u dienswegens doodstil. Voortaan zult gij bij mij blijven.' Waarop mij een donker hok tot verblijf wierd aangewezen. Tweemaal

des daags kreeg ik een weynig eeten. Even zoveel als een klein kind noodig heeft, bestaande in een stuk van een tijgeraap, baviaan en boshond of somtijds in een aapensoep met poment , en houtskoolen, dat als vuur in de mond brandt. Deese soep moest ik met de handen eeten en uit een bak met de swartten, 't geen ik niet wel verstond. Mijn drank bestond in water daar de swartten zig in waschten. Mijne leegersteede was den blote aarde onder de blooten hemel, 't welk mij zeer lastig was door dien ik bijna nakend was, midden onder de swartten die den geheele nagt rokend vuur stookten om de tijgers weg te jagen. Overdag stond ik bloodgesteld voor allerley beschimpingen der Mooren die 't zelve deeden zo veel zij konden. Mijn vrolijkste tijd onder die woeste schepselen was als ik somtijds op een papegaaien boom kon klimmen en daar aan

[volgend blad]

mijn genoeg eeten, dan vergat ik mijn rampsalige staat. Eindelijk werd ik zoo mismoedig dat ik voornam mij self om 't leeven te brengen, zo de koning mij niet liet gaan. Ik begaf mij dan nog eens voor 't laatst na hem toe, biddende hij wilde mij ontslaan uit mijn elendige gevangenis, en toestaan via 't strand der zee te gaan bij de blanken. De koning antwoorde mij zeer kort 'morgen zal ik u na een andere plaats laten brengen.' Ik nam dus voor dit af te wachten.'s Anderendaags gaf de koning mij over in handen van eenige swartten, die mij boschwaarts in voerden en bij een ander koning bragten, daar ik blijven moest. Zie daar mij nu in handen van een tweede meester. Dezelve was nogtans veel geschikter als de eerste. Hij gaf mij vrijheid te wandelen in en buiten 't dorp, alzo ik beloofde niet te zullen wegloopen. Ook kwam ik telkens wederom. Dog 's anderendaags terwijl mijn meester sliep, stapte ik 't bosch in, dat ik extra

[volgend blad]

geswind doorliep. Ten einde van 't zelve geraakt te zijn, kwam ik in de groote woestij-

ne van Melinde, daar ik ruste. Dog hier had ik wel een goed compas nodig gehad om de weg te vinden, alzo geen pad of spoor in die Africaansche wildernis gevonden word. Eindelijk ik stond op en zette mijn koers na 't oosten op twee hooge bergen die ik vooruit zag. Twee uren gemarcheerd hebbende kwam ik aan een waterpoel, daar ik mijn dorst laafde, doch hier overviel mij de duisternis. De tijgers en wolven kwamen uit haere holen en de slangen kwamen voor den dag. Hoe benauwd ik toen was laat ik ieder oordelen. Niet tegenstaande dit sette ik mijn coers voort in duisend angsten totdat ik na middernacht mij bevond op de toppen der bergen. Ik klom op een boom om te zien waar ik was, dog mijn vreugde was groot toen ik de groote zee voor mij zag. Frisch marcheerde ik door en kwam 's morgens aan de stranden van de Ethiopische Zee, daar ik 't bloed

[volgend blad]

van mijn lichaam waschte, en vervolgens tot slapen begaf. 's Avonds gong ik weer op marsch, en kwam gelukkig om 10 uren in 't koninglijk Deensche hoofdfort Christiaansburg. Daar ik seer minzaam vier weeken geherbergd wierd, en onthaald, waar na ik van den gouverneur passagie kreeg op een fregat na de Americaansche eilanden. Den 1ste Juny gingen wij onder seil, hadden mooy weeder en een goede wind. Kregen onderweg een oproer in 't schip, dog die schielijk gestild wierd. In twee maanden tijd kwamen wij ten anker voor 't eiland Martinique met 564 zielen. Nu was ik in de gewesten van America dus 1500 mijlen nader aan mijn vaderland, dog helaas in de woestijnen en bosschen van Africa heb ik meer menschlievendheid gevonden onder de woeste Mooren als in America onder de Christenen. Kleederen had ik niet en ook geen geld om te koopen, ieder beklagde mij, dog niemand hielp en

[volgend blad]

zomtjids was ik genoodzaakt de menschen om brood te vragen. Overal zocht ik na gelegenheid om zoo schielijk mogelijk na de Nederlanden te gaan, dog hoe meer ik zocht, hoe minder ik vond. Eindelijk kreeg ik passagie op een Spaansche fregat dat na Carthagena moest, en aan de ander kant van 't eiland lag, daar ik mij na toe begaf, dog mijn ongelukkig noodlot maakte dat ik te laat kwam, dus weder genoodzaakt wierd na mijn oude plaats te gaan, daar ik tot mijn groot geluk een keizerlijk schip vond, waarvan den capitein mij beloofde in ses maanden na Europa te zullen voeren, kunnende dien selve dag aan boord koomen 't welk ik deed. Gemelde capitein gaf mij 50 Spaansche matten tot onderhoud, 't welk mij een weinig op de been hield. Vier maanden nu op 't eiland Martinique geweest zijnde, scheepde ik mij in een Breemer schip na 't eiland Dominique. Den 10de december hadden wij onse lading

[volgend blad]

reeds in, dus wij seil maakten voorbij Guadeloupe en Monseratte. Den 11de wamen wij in de groote Indische of Westersche zee, tot den 24ste hadden wij mooi weder, dog toen kreegen wij een harde storm uit den W:ZW: die ons 7 dagen bij bleeff, tot op de 28 graden NB. Nadat wij vervolgens twee dagen voorspoedig geseild hadden, beliep ons een orcaan, die ons in groot gevaar van te vergaan, of door de zee aan splinters te worden geslagen. Dog God redde ons wonderlijk, alsoo wij sonder seilen dreeven voor de Bakaamsche Eilanden. In 't midden van Januarij passeerden wij Canarien steeds met vliegende stormen, en vervolgens de Westersche Eilanden, komende wijders met harde wind voor den Terreneufsche Banken. Den 21ste waren wij in 't opkomen van de gronden op 110 vademmen, preiden 's morgens een Americaansche en 's mid-dags een Engelsche kaper, die ons zagtsinnig tracteerden.

[volgend blad]

's Avonds seilden wij voorbij de Sorles in 't
Canaal, peilden Leesard en preiden een
keizerlijk schip dat met ons lag.

Den 25ste hadden harde wind, kwamen
voor 't Ras van Poortland, 's nagts strande
onze maat op de Punt van Bevesier.

Den 26ste peilden St. Albans en de
hooge bergen van Albion en draaiden bij
voor de stad en 't kasteel van Douveren.

's Nagts liepen wij door de Hofden de Noordzee
in, zagen de vuuren van 't Noord en Zuid
Voorland. 't Woeij een vliegende storm
uit den ZZ.W.; zoodat wij 't niet op de Banken
dorsten zetten.

Den 27ste kwam de loots aan boord
die ons met korte woorden te kennen gaf
dat wij dien dag binnen moesten zijn of
vergaan, waarop wij alle zeilen bijsetten
en afhielden. 't Schip was dien geheelen dag
niet boven de zee te zien, en wij alle
stonden tot de middel in 't water, 's middags
setten wij 't voor de stad Duinkerque
en voorts voor Nieupoort, seilende of
liever vliegende tegen den avond 't Gat

[volgend blad]

van Oostende in daar wij ons vaartuig
vast maakte; en ik mijne Reise eindigde
God dankende voor behouden aankomst.